

greenet

Fast forwarding the green transition in just and socially responsible way – cases of industry, energy and transport sectors

APMĀCĪBU PROGRAMMA

Co-funded by
the European Union

PRIEKŠVārDS

Šajā apmācību programmā ir iekļauti mācību materiāli trim Eiropas līmeņa semināriem, kas ir daļa no Eiropas Savienības līdzfinansētā projekta GREENET. Mācību kursa mērķis ir stiprināt starpnozaru sociālo partneru kapacitāti rūpniecības, enerģētikas un transporta nozarēs un ietekmēt Eiropas sociālo dialogu, lai nodrošinātu, ka pāreja uz oglekļa neitralitāti Eiropas Savienībā notiek sociāli taisnīgā veidā un ir pieejama visiem Eiropas pilsoņiem un darbiniekiem.

Trīs Eiropas līmeņa semināros, no kuriem katrs ilgst divas dienas, tiek apskatītas specifiskas tēmas, piemēram, tālāk norādītās.

- Pirmais Eiropas līmeņa seminārs Krakovā koncentrējas uz zaļā kursa tiesību aktiem.
- Otrais Eiropas līmeņa tiešsaistes seminārs koncentrējas uz darbinieku līdzdalību zaļā kursa politikā.
- Trešais Eiropas līmeņa tiešsaistes seminārs koncentrējas uz informācijas un konsultāciju procesiem.

Mācību materiāli sniedz visaptverošu informāciju par Eiropas zaļo kursu un dažādām stratēģijas veidošanas politikām, kā arī tiek apskatīti politikas dokumenti.

Bet sāksim no sākuma.

1.	Bieži sastopamas bailes.....	4
1.1.	Jautājumi baiļu pārvarēšanai	5
2.	Vai tikai ES veic pasākumus, lai mazinātu klimata pārmaiņas?.....	8
2.1.	Amerikas Savienotās Valstis.....	8
2.2.	Ķīna.....	8
2.3.	Indija	9
2.4.	Japāna.....	10
2.5.	Kanāda	10
2.6.	Austrālija.....	11
2.7.	Brazīlija.....	11
2.8.	Dienvīdkoreja.....	12
3.	Taisnīgas pārejas galvenie principi	13
3.1.	SDO definīcija un pamatnostādnes taisnīgai pārejai	14
3.2.	Galvenās ieinteresētās personas un sociālais dialogs taisnīgas pārejas procesā.....	16
4.	Nozares, kas tiks pārveidotas	19
5.	Bet vai tas viss vispār ir iespējams???	22
5.1.	Iespējas sasniegt globālo klimata neitralitāti līdz 2050. gadam	22
5.2.	Klimata neitralitātes sasniegšanas izaicinājumi	24
5.3.	Aprites ekonomika.....	25
6.	ES politikas dokumenti klimata neitralitātes jomā	28
6.1.	Eiropas Klimata pārmaiņu likums	28
6.2.	Nacionālie enerģētikas un klimata plāni (NEKP).....	31
6.3.	ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēma	32
6.4.	Zaļā kursa rūpnieciskais plāns	32
6.5.	Oglekļa emisiju robežkontroles mehānisms (CBAM).....	33

1. Bieži sastopamas bailes

Eiropas zaļais kurss ir vērienīgs plāns, kura mērķis ir padarīt Eiropas Savienības ekonomiku ilgtspējīgu, pārvēršot klimata un vides izaicinājumus iespējās. Taču šādas transformējošas iniciatīvas cilvēkos var izraisīt dažādas bailes un bažas. Šeit sniegtas dažas no izplatītākajām bailēm un atbilstošie jautājumi, kas var palīdzēt novērst un, iespējams, pārvarēt šīs bailes.

Ekonomiskā ietekme

Darba zaudēšana: bailes, ka zaļā politika novedīs pie darbavietu zaudēšanas tradicionālajās ekonomikas nozarēs, piemēram, enerģētikas, transporta un rūpniecības nozarēs.

Ekonomiskās izmaksas: bažas par augstajām izmaksām, kas saistītas ar pāreju uz zaļajām tehnoloģijām un atjaunojamiem enerģijas avotiem.

Enerģētiskā drošība

Paļaušanās uz atjaunojamo enerģiju: bažas, ka tādi atjaunojamie enerģijas avoti kā vējš un saule nav pietiekami uzticami, lai apmierinātu visas enerģijas prasības.

Atkarība no tehnoloģijām: bailes, ka paļaušanās uz jaunām tehnoloģijām varētu padarīt energosistēmas neaizsargātākas pret traucējumiem.

Sociālā nevienlīdzība

Pieejamība: bažas, ka zaļās politikas izmaksas nesamērīgi ietekmēs mājsaimniecības ar zemiem ienākumiem, padarot enerģiju un transportu dārgāku.

Piekluve priekšrocībām: bailes, ka zaļo iniciatīvu priekšrocības, piemēram, tīrāks gaiss un labāks sabiedriskais transports, netiks līdzvērtīgi sadalītas.

Ieviešanas izaicinājumi

Īstenošanas iespējas: šaubas par to, vai zaļā kursa mērķi ir reāli un sasniedzami paredzētajā termiņā.

Birokrātija un regulējums: bažas par pastiprinātu regulējumu un birokrātiju, kas kavē inovācijas un izaugsmi.

Personiskā ietekme

Dzīvesveida izmaiņas: bailes, ka cilvēkiem būs jāveic būtiskas dzīvesveida izmaiņas, piemēram, jāsamazina automašīnu izmantošana vai jāmaina uzturs, kas var būt neērti vai nevēlami.

Neskaidrība: vispārīgas bailes no pārmaiņām un nezināmā, jo īpaši par to, kā zaļais kurss var mainīt ikdienas dzīvi.

Jautājumi: Vai uzskatāt, ka iepriekš minētās bažas ir skaidri definētas? Vai saskatāt citas bažas? Kuras no tām jums šķiet vissvarīgākās? Kāda informācija cilvēkiem ir nepieciešama, lai atbildētu uz jautājumiem, kas radušies? Kāda ir darbinieku pārstāvju (arodbiedrību) loma atbilžu meklēšanā?

Lūdzu, pierakstiet savas pārdomas pirms apmācībām – Jūs varēsiet ar tām varēsiet dalīties mūsu kopīgā darba laikā.

1.1. Jautājumi baiļu pārvarēšanai

Ir vērts mēģināt atbildēt uz dažiem specifiskākiem jautājumiem (lai gan mēs apzināmies, ka joprojām darbojamies augstā vispārīguma līmenī), piemēram, tālāk norādītajiem.

Ekonomiskā ietekme:

- Kādas konkrētas darba vietu radīšanas iniciatīvas ir iekļautas zaļajā kursā, lai kompensētu iespējamo darba vietu zaudēšanu tradicionālajās nozarēs?
- Kā zaļais kurss atbalstīs uzņēmumus un nozares pārejā uz videi nekaitīgāku praksi, neradot pārmērīgas izmaksas?

Enerģētiskā drošība:

- Kādi pasākumi tiek veikti, lai nodrošinātu, ka atjaunojamie enerģijas avoti ir uzticami un pietiekami, lai apmierinātu enerģijas pieprasījumu?
- Kā zaļais kurss plāno aizsargāt energosistēmas pret iespējamajiem jauno tehnoloģiju izraisītajiem traucējumiem?

Sociālā nevienlīdzība:

- Kā zaļais kurss nodrošinās, ka pāreja uz zaļo ekonomiku ir taisnīga un nerada nesamērīgu slogu mājsaimniecībām ar zemiem ienākumiem?
- Kādas programmas ir ieviestas, lai garantētu, ka visas kopienas gūst labumu no uzlabotiem vides un dzīves apstākļiem?

Ieviešanas izaicinājumi:

- Kādi pasākumi tiek veikti, lai nodrošinātu, ka zaļā kursa mērķi ir reālistiski un sasniedzami?
- Kā zaļais kurss līdzsvaros nepieciešamību pēc regulējuma ar nepieciešamību veicināt inovācijas un ekonomisko izaugsmi?

Personiskā ietekme:

- Kādas stratēģijas ir ieviestas, lai palīdzētu indivīdiem un ģimenēm pielāgoties dzīvesveida izmaiņām, ko nosaka zaļais kurss?
- Kā zaļais kurss risinās cilvēkiem esošās neskaidrības un bailes par izmaiņām, ko tas ienesīs viņu ikdienas dzīvē?

Lūdzu, analizējiet iepriekš minētos jautājumus un mēģiniet tos saistīt ar konkrēto nozari, kuru pārstāvat? Ar kādām pārdomām jūs vēlētos dalīties tikšanās laikā? Kādas ir Jūsu vidē dominējošās problēmas?

Apskatot šos jautājumus, politikas veidotāji un zaļā kursa idejas aizstāvji var palīdzēt mazināt bailes, noskaidrot maldīgos priekšstatus un veidot sabiedrības atbalstu zaļajam kursam. Sadarbošanās ar kopienām, skaidras un pārredzamas informācijas sniegšana un zaļās politikas taustāmu priekšrocību demonstrēšana ir būtiski soļi, lai pārvarētu šīs bailes.

2. Vai tikai ES veic pasākumus, lai mazinātu klimata pārmaiņas?

Daudzās diskusijās un debatēs tiek runāts par to, ka tikai ES (vai Eiropa plašākā nozīmē) rīkojas saistībā ar klimata pārmaiņām. Jums nav jāklūst par ekspertu šajā jautājumā, taču ir vērts sniegt nedaudz pamatinformācijas, lai parādītu, ka tas ir kļūdaini pieņēmums.

Dekarbonizācijas pasākumi tiek ieviesti visā pasaulē, valstīm cenšoties samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas un pāriet uz ilgtspējīgākām energosistēmām. Tālāk sniegts pārskats par nozīmīgiem dekarbonizācijas pasākumiem ārpus Eiropas Savienības.

2.1. Amerikas Savienotās Valstis

Tīras enerģijas iniciatīvas:

Investīcijas atjaunojamā enerģijā: nozīmīgas investīcijas saules, vēja un citos atjaunojamās enerģijas avotos.

Tīkla modernizācija: elektrotīkla modernizācija, lai atbalstītu atjaunojamās enerģijas integrāciju un uzlabotu energoefektivitāti.

Tīras enerģijas standarts (*Clean Energy Standard* – CES): priekšlikumi valsts CES, lai noteiktu elektroenerģijas procentuālo daļu, kam jābūt no atjaunojamiem avotiem.

Regulatīvie pasākumi:

Emisiju noteikumi: stingrāki emisiju standarti spēkstacijām un transportlīdzekļiem.

Metāna emisijas: noteikumi metāna emisiju, ko izraisa darbības ar naftu un gāzi, samazināšanai.

Inovācijas un izpēte:

Enerģētikas progresīvo pētījumu projektu aģentūra (*Advanced Research Projects Agency-Energy* – ARPA-E): finansējums novatoriskām enerģijas tehnoloģijām.

Oglekļa uztveršana un uzglabāšana (*Carbon Capture and Storage* – CCS): izpēte un attīstība CCS tehnoloģiju jomā, lai uztvertu un uzglabātu oglekļa emisijas no rūpnieciskiem avotiem.

2.2. Ķīna

Atjaunojamās enerģijas paplašināšana:

Saules un vēja enerģija: milzīgi ieguldījumi saules un vēja stacijās, padarot Ķīnu par pasaules līderi atjaunojamās enerģijas kapacitātes jomā.

Hydroenerģija: turpinās lielu hidroenerģijas projektu attīstība.

Ogļu samazināšana:

Ogļu ierobežošana: politikas, lai ierobežotu ogļu patēriņu un palielinātu nefosilā kurināmā īpatsvaru enerģijas kombinācijā.

Ogļu rūpnīcu darbības pārtraukšana: vecāku, mazāk efektīvu ogļu spēkstaciju pakāpeniska darbības izbeigšana.

Elektriskie transportlīdzekļi (*Electric Vehicles – EV*):

EV iniciatīvas: subsīdijas un stimuli, lai veicinātu elektrisko transportlīdzekļu ieviešanu.

Akumulatoru tehnoloģija: investīcijas akumulatoru ražošanas un pārstrādes tehnoloģijās.

2.3. Indija

Atjaunojamās enerģijas mērķi:

Nacionālā saules enerģijas misija: ambiciozi mērķi palielināt saules enerģijas jaudu, ar mērķi līdz 2022. gadam sasniegt 100 GW.

Vēja enerģija: ievērojamas investīcijas vēja enerģijas projektos.

Energoefektivitāte:

Enerģijas taupīšanas kodekss ēkām (*Energy Conservation Building Code – ECBC*): ēku energoefektivitātes standarti.

LED apgaismojums: energoefektīva LED apgaismojuma izmantošana lielos mērogos.

Ilgtspējīgs transports:

EV veicināšana: politikas un iniciatīvas, lai veicinātu elektrisko transportlīdzekļu izmantošanu.

Sabiedriskais transports: investīcijas sabiedriskā transporta sistēmu modernizācijā un paplašināšanā.

2.4. Japāna

Atjaunojamās enerģijas attīstība:

Jūras vējš: investīcijas jūras vēja projektos.

Saules enerģija: nepārtraukts atbalsts saules enerģijas iekārtām.

Kodolenerģija:

Kodolreaktoru restartēšana: pakāpeniska kodolreaktoru restartēšana ar pastiprinātiem drošības pasākumiem pēc Fukušimas katastrofas.

Ūdeņraža ekonomika:

Ūdeņraža stratēģija: ūdeņraža ražošanas, uzglabāšanas un izmantošanas tehnoloģiju attīstība plašākas ūdeņraža ekonomikas stratēģijas ietvaros.

2.5. Kanāda

Oglekļa cenu veidošana:

Oglekļa nodoklis: valsts oglekļa nodokļa ieviešana, lai veicinātu emisiju samazināšanu.

Emisiju ierobežošana un tirdzniecība: reģionālās emisiju ierobežošanas un tirdzniecības sistēmas, piemēram, Kvebekā.

Investīcijas tīrā enerģijā:

Atjaunojamā enerģija: investīcijas vēja, saules un hidroelektrostaciju projektos.

Viedo tīklu tehnoloģija: viedo tīklu tehnoloģiju izstrāde, lai uzlabotu energoefektivitāti un atjaunojamo energoresursu integrāciju.

Oglekļa uztveršana un izmantošana:

CCS projekti: oglekļa uztveršanas un uzglabāšanas projektu izmantošana, jo īpaši naftas un gāzes nozarē.

2.6. Austrālija

Atjaunojamās enerģijas mērķi:

Liela mēroga atjaunojamās enerģijas projekti: investīcijas liela mēroga saules un vēja enerģijas projektos.

Akumulatoru uzglabāšana: lielu akumulatoru uzglabāšanas iekārtu izveide, lai atbalstītu atjaunojamo enerģiju.

Energoefektivitāte:

Standarti ēkām: ēku energoefektivitātes standartu ieviešana.

Ierīču efektivitāte: noteikumi sadzīves tehnikas energoefektivitātes uzlabošanai.

Ogleklis lauksaimniecībā:

Emisiju samazināšanas fonds: iniciatīvas emisiju samazināšanai, uzlabojot lauksaimniecības praksi un zemes apsaimniekošanu.

2.7. Brazīlija

Atjaunojamās enerģijas paplašināšana:

Hidroenerģija: ievērojama paļaušanās uz hidroenerģiju, kas veido lielu daļu no elektroenerģijas kombinācijas.

Vējš un saule: straujš vēja un saules enerģijas kapacitātes pieaugums.

Bioenerģija:

Biodeģviela: transportēšanā plaši tiek izmantota biodeģviela, jo īpaši etanols no cukurniedrēm.

Mežu saglabāšana:

Mežu izciršanas novēršanas politikas: centieni samazināt mežu izciršanu Amazones un citos kritiskos apgabalos.

2.8. Dienvidkoreja

Jaunais zaļais kurss:

Investīcijas atjaunojamā enerģijā: nozīmīgas investīcijas atjaunojamās enerģijas projektos plašāka jaunā zaļā kursa ietvaros.

Enerģētikas pāreja: pakāpeniska atteikšanās no ogļu izmantošanas un atjaunojamo energoresursu un kodolenerģijas īpatsvara palielināšana.

Viedās pilsētas:

Pilsētu ilgtspējība: viedo pilsētu attīstība ar integrētām enerģijas, transporta un atkritumu apsaimniekošanas sistēmām.

Elektriskie transportlīdzekļi:

EV infrastruktūra: EV uzlādes infrastruktūras paplašināšana un iniciatīvas EV pieņemšanai.

Šie pasākumi atspoguļo globālu apņemšanos samazināt oglekļa emisijas un pāriet uz ilgtspējīgām energosistēmām, neskatoties uz atšķirīgo valstu kontekstu un stratēģijām.

3. Taisnīgas pārejas galvenie principi

„Taisnīga pāreja” (*Just Transition*) ir sistēma, kas nodrošina, ka pāreja uz ilgtspējīgu ekonomiku ar zemām oglekļa emisijām ir taisnīga un iekļaujoša, ņemot vērā dekarbonizācijas sociālo un ekonomisko ietekmi. Šī koncepcija uzsvēr nepieciešamību apsvērt to darbinieku, kopienu un citu ieinteresēto personu labklājību, kuras ietekmē pāreja no fosilā kurināmā uz atjaunojamo enerģiju un citām zaļajām tehnoloģijām.

Taisnīga pāreja ir koncepcija, ar ko saskarsimies visā apmācības gaitā. Mums jāapskata tālāk norādītais.

Iekļaujoša lēmumu pieņemšana:

- Nodrošināšana, lai visas ieinteresētās personas, tostarp darbinieki, kopienas, uzņēmumi un valdības, varētu piedalīties pārejas stratēģiju plānošanā un īstenošanā.

Darba vietu radīšana un ekonomikas dažādošana:

- Kvalitatīvu videi draudzīgu darbavietu radīšanas un ekonomikas dažādošanas veicināšana, lai samazinātu atkarību no nozarēm, kas veicina siltumnīcefekta gāzu emisijas.

Sociālā aizsardzība un atbalsts:

- Sociālās aizsardzības pasākumu nodrošināšana, piemēram, bezdarbnieku pabalsti, pārkvalifikācijas programmas un pensiju shēmas, lai atbalstītu darbiniekus un kopienas pārejas periodā.

Izglītošana un prasmju attīstība:

- Investīcijas izglītības un apmācības programmās, lai darbinieki varētu apgūt prasmes, kas vajadzīgas jaunām videi draudzīgām darbavietām un nozarēm.

Vienlīdzība un taisnīgums:

- Nevienlīdzības novēršana, nodrošinot pārejas ieguvumu un izmaksu taisnīgu sadali, īpašu uzmanību pievēršot neaizsargātām un marginalizētām grupām.

Vides ilgtspējība:

- Ekonomisko darbību saskaņošana ar vides ilgtspējības mērķiem, lai aizsargātu ekosistēmas un bioloģisko daudzveidību.

3.1. SDO definīcija un pamatnostādnes taisnīgai pārejai

Starptautiskā Darba organizācija (SDO) definē taisnīgu pāreju kā pamatu taisnīgai un iekļaujošai pārejai uz ilgtspējīgu ekonomiku. SDO uzsver, ka šai pārejai vajadzētu radīt pienācīgas darba iespējas, nodrošināt sociālo integrāciju un samazināt nabadzību.

SDO pieeja taisnīgai pārejai ir balstīta uz tālāk norādītajiem principiem, kas izklāstīti „Pamatnostādnēs taisnīgai pārejai uz ekoloģiski ilgtspējīgu ekonomiku un sabiedrību visiem”.

1. Sociālais dialogs:

- Dialoga veicināšana starp valdībām, darba devējiem un darbiniekiem, lai izstrādātu politiku un stratēģijas, kas veicina vienmērīgu un taisnīgu pāreju.

2. Makroekonomikas politikas:

- Tādu makroekonomikas politiku ieviešana, kas atbalsta ilgtspējīgu attīstību un darba vietu radīšanu zaļajās nozarēs.

3. Uzņēmuma politikas:

- Uzņēmumus iedrošināšana pieņemt ilgtspējīgas prakses un tehnoloģijas, vienlaikus nodrošinot pienācīgus darba apstākļus.

4. Prasmju attīstība:

- Izglītības un apmācības nodrošināšana, lai sagatavotu darbaspēku jaunām iespējām zaļajā ekonomikā.

5. Darba drošība un veselība:

- Nodrošināšana, lai jaunas zaļās darbavietas būtu drošas un veselīgas, ievērojot atbilstošus noteikumus un standartus.

6. Sociālā aizsardzība:

- Spēcīgu sociālās aizsardzības sistēmu izveide, lai mazinātu pārejas sociālo un ekonomisko ietekmi uz darbiniekiem un kopienām.

7. Tiesības un standarti:

- Darba tiesību un standartu, tostarp arodbiedrību veidošanas brīvības un darba koplīguma slēgšanas, ievērošana visā pārejas procesā.

8. Vietējā un reģionālā attīstība:

- Vietējās un reģionālās attīstības iniciatīvu atbalstīšana, lai dažādotu ekonomiku un radītu ilgtspējīgus iztikas līdzekļus.

Ieviešanas piemēri:

- **Pāreja no ogļu izmantošanas:** no oglēm atkarīgo reģionu atbalstīšana ar darbinieku pārkvalifikācijas programmām, ekonomikas dažādošanas iniciatīvām un ieguldījumiem atjaunojamās enerģijas projektos.

- **Automobiļu nozare:** palīdzība automobiļu nozares darbiniekiem ar prasmju attīstības programmām, lai viņi varētu pāriet uz darbu elektrisko transportlīdzekļu ražošanas un apkopes jomā.

- **Lauksaimniecība:** ilgtspējīgas lauksaimniecības prakses veicināšana, kas uzlabo produktivitāti, vienlaikus samazinot ietekmi uz vidi, kā arī sniedzot atbalstu lauksaimniekiem, lai viņi pielāgotos jaunajām metodēm.

Koncentrējoties uz šiem principiem, SDO mērķis ir nodrošināt, lai pāreja uz zaļo ekonomiku nesamērīgi neapgrūtinātu darbiniekus un kopienas, bet gan sniegtu iespējas iekļaujošai izaugsmei un attīstībai.

Atcerieties, ka zaļais kurss nenozīmē tikai raktuvju slēgšanu. Tas ir visas ekonomikas pārveidošanas process. Mēs arī nevaram izvairīties no apgalvojuma, ka tas ir process, kas pārveidos mūsu sabiedrību.

3.2. Galvenās ieinteresētās personas un sociālais dialogs taisnīgas pārejas procesā

Taisnīgas pārejas koncepcija paredz, ka pāreja balstīsies uz sociālo dialogu un iekļaujošu lēmumu pieņemšanu, nodrošinot visu ieinteresēto personu līdzdalību pārejas stratēģiju plānošanā un īstenošanā. Galvenās taisnīgas pārejas procesā ieinteresētās personas ir tālāk norādītās.

1. Darbinieki un arodbiedrības

Darbinieku organizācijas iestājas par pienācīgu darbu, sociālo aizsardzību un taisnīgu pāreju darbiniekiem, kurus ietekmējusi pāreja uz zaļo ekonomiku. Viņi iesaistās koplīgumos un sociālajā dialogā, lai nodrošinātu darbinieku tiesību un interešu aizsardzību pārejas periodā.

2. Valdības un regulējošās institūcijas, tostarp valsts un vietējās pašvaldības

Tās nosaka politiku, nodrošina regulatīvās pamatnostādnes un nodrošina starptautisko līgumu izpildi. Tās arī rada apstākļus sociālajam dialogam, iesaistot dažādas ieinteresētās puses politikas diskusijās un lēmumu pieņemšanas procesos.

3. Pilsoniskās sabiedrības organizācijas un kopienas

Vides un sociālā taisnīguma grupas, vietējo kopienu grupas un citas vietējās ieinteresētās personas sniedz vērtīgu ieskatu un atbalstu, lai nodrošinātu, ka vides un sociālais taisnīgums ir neatņemama pārejas daļa. To līdzdalība palīdz risināt to kopienu problēmas, kuras visvairāk ietekmējušas klimata pārmaiņas un vides politika.

4. Uzņēmumu darba devēju organizācijas

Tās pārstāv uzņēmumu intereses, veicinot zaļo tehnoloģiju un prakses pārņemšanu nozarēs. Tās piedalās sociālajā dialogā, lai līdzsvarotu ekonomisko izaugsmi ar vides ilgtspējību un nodrošinātu, ka uzņēmumi saņem atbalstu pārejas laikā.

5. Sociālā dialoga institūcijas (SDI)

SDI, ietverot dažādus diskusiju un konsultāciju veidus, nodrošina, ka visu attiecīgo pušu, tostarp neaizsargāto grupu, viedoklis tiek uzklauts un ņemts vērā lēmumu pieņemšanas procesā.

Sociālie partneri ietver darba devēju organizācijas, arodbiedrības un citas reprezentatīvas grupas, kas iesaistītas darba attiecībās un sociālajā dialogā. Viņu iesaistīšanās ir ļoti svarīga, lai nodrošinātu, ka pāreja uz zaļo ekonomiku ir taisnīga, iekļaujoša un ieguvumus sniedzoša visiem sabiedrības segmentiem. Tālāk ir minēti galvenie aspekti un izaicinājumi, kas saistīti ar viņu iesaistīšanu.

Galvenās lomas un ieguldījums:

Iekļaujoša politikas veidošana: sociālie partneri piedalās politikas izstrādē, ieviešanā un uzraudzībā. Viņu iesaistīšana nodrošina, ka tiek ņemtas vērā visu ieinteresēto personu perspektīvas, tādējādi radot līdzsvarotāku un vienlīdzīgāku galarezultātu.

Sociālais dialogs: efektīvs sociālais dialogs ietver sarunas, konsultācijas un informācijas apmaiņu starp valdībām, darba devējiem un darbiniekiem par jautājumiem, kas saistīti ar ekonomiku un sociālo politiku. Tas palīdz risināt iespējamus konfliktus un panākt vienprātību attiecībā uz galvenajām iniciatīvām.

Trīs pušu sadarbība: trīs pušu sadarbība starp valdību, darba devējiem un darba ņēmējiem nodrošina, ka politika ir ne tikai ekoloģiski ilgtspējīga, bet arī sociāli iekļaujoša un ekonomiski dzīvotspējīga.

Izaicinājumi:

Kapacitāte un resursi: efektīvai sociālo partneru līdzdalībai ir nepieciešami atbilstoši resursi un kapacitāte. Tas ietver personālu, finansējumu un zināšanas ar klimatu saistītos jautājumos. Bez tiem sociālo partneru spēja sniegt nozīmīgu ieguldījumu ir ierobežota.

Interesu līdzsvarošana: ir nepieciešams līdzsvarot dažādu ieinteresēto pušu dažādās intereses. Tas ietver to nozaru problēmu risināšanu, kuras pāreja varētu ietekmēt negatīvi.

Efektīvas ieviešanas nodrošināšana: lai gan politikas izstrāde ir ļoti svarīga, ieviešanas fāze rada ievērojamus izaicinājumus. Lai nodrošinātu, ka saskaņotās politikas tiek efektīvi ieviestas praksē, ir nepieciešams pastāvīgs dialogs un uzraudzība.

Jautājumi: Kā runāt un diskutēt par pāreju? Kas mums ir nepieciešams, lai nodrošinātu patiesi iekļaujošu politikas veidošanu un efektīvu sociālo dialogu? Kādas kompetences mums kā darbiniekiem, sociālajiem partneriem un pilsoņiem ir vajadzīgas, lai rīkotos? Kādi resursi mums ir vajadzīgi? Kādi ir sociālā dialoga lielākie izaicinājumi? Kam būtu jāpievērš īpaša uzmanība informēšanas, konsultāciju, sarunu procesā?

4. Nozares, kas tiks pārveidotas

Eiropas zaļā kursa mērķis ir padarīt Eiropas Savienības ekonomiku ilgtspējīgu, pārveidojot dažādas nozares un veicinot zaļāku, elastīgāku nākotni. Tālāk ir norādītas nozares, kuras Eiropas zaļā kursa rezultātā tiks pārveidotas visvairāk.

1. Enerģētikas nozare

Atjaunojamā enerģija: lielas investīcijas atjaunojamos enerģijas avotos, piemēram, vēja, saules un hidroenerģijā, lai aizstātu fosilo kurināmo.

Energoefektivitāte: energoefektivitātes pasākumu īstenošana visās nozarēs, tostarp ēku modernizēšana un progresīvas energopārvaldības sistēmas.

Tīkla modernizācija: energotīklu modernizācija, lai integrētu atjaunojamo enerģiju un uzlabotu noturību un elastību.

2. Transports

Transportlīdzekļu elektrifikācija: elektrisko transportlīdzekļu (EV) veicināšana, izmantojot iniciatīvas, veidojot plašu EV uzlādes infrastruktūru un nosakot stingrākus emisiju standartus automašīnām un kravas automašīnām.

Sabiedriskais transports: sabiedriskā transporta tīklu uzlabošana un ilgtspējīgu pārvietošanās veidu, piemēram, riteņbraukšanas un pastaigu veicināšana.

Aviācija un kuģniecība: pasākumu īstenošana, lai samazinātu emisijas aviācijas un jūras transportam, tostarp ilgtspējīgas degvielas un efektīvāku tehnoloģiju izstrāde.

3. Ražošana

Aprites ekonomika: pāreja no lineārās ekonomikas uz aprites ekonomiku, veicinot pārstrādi, atkārtotu izmantošanu un ilgtspējīgu produktu dizainu.

Zema oglekļa emisiju tehnoloģijas: ieguldījumi zemu oglekļa emisiju un energoefektīvās tehnoloģijās un to ieviešana ražošanas procesos.

Rūpnieciskās emisijas: stingrāku noteikumu un standartu noteikšana, lai samazinātu rūpnieciskās emisijas, tostarp, lai izmantotu oglekļa uztveršanas un uzglabāšanas (CCS) tehnoloģijas.

4. Lauksaimniecība

Ilgtspējīgas lauksaimniecības prakses: tādas prakses veicināšana, kas samazina siltumnīcefekta gāzu emisijas, uzlabo bioloģisko daudzveidību un uzlabo augsnes veselību.

Bioloģiskā lauksaimniecība: bioloģiskās lauksaimniecības metožu ieviešanas veicināšana un sintētisko mēslošanas līdzekļu un pesticīdu izmantošanas samazināšana.

Agromežsaimniecība un mežu atjaunošana: agromežsaimniecības prakses un mežu atjaunošanas projektu atbalstīšana, lai sekvestrēt oglekli un uzlabotu ekosistēmu pakalpojumus.

5. Būvniecība un ēkas

Energoefektīvas ēkas: stingru energoefektivitātes standartu ieviešana jaunām ēkām un esošo ēku modernizēšana, lai uzlabotu izolāciju un enerģijas patēriņu.

Ilgtspējīgi materiāli: ilgtspējīgu būvniecības materiālu un ilgtspējīgas prakses izmantošanas veicināšana, lai samazinātu ēku projektu ietekmi uz vidi.

Zaļā infrastruktūra: zaļās infrastruktūras, piemēram, zaļo jumtu un pilsētu zaļo zonu, attīstīšana, lai uzlabotu pilsētu noturību un bioloģisko daudzveidību.

6. Finanšu pakalpojumi

Zaļās finanses: privātā un publiskā finansējuma mobilizācija ilgtspējīgām investīcijām, izmantojot zaļās obligācijas, ilgtspējīgus ieguldījumu fondus un citus finanšu instrumentus.

Informācijas par klimata risku atklāšana: obligātās informācijas atklāšana par klimata riskiem finanšu iestādēm, lai nodrošinātu pārredzamību un veicinātu ieguldījumus ilgtspējīgos projektos.

Ilgtspējīgu investīciju pamatnostādnes: ilgtspējīgu investīciju sistēmu un standartu izveide, lai virzītu finanšu tirgus uz videi nekaitīgākiem portfeļiem.

7. Atkritumu apsaimniekošana

Atkritumu samazināšana: politiku ieviešana, lai samazinātu atkritumu rašanos un veicinātu pārstrādi un atkārtotu izmantošanu.

Aprites ekonomika: aprites ekonomikas pieejas veicināšana, kurā atkritumi tiek samazināti līdz minimumam un produkti un materiāli tiek izmantoti pēc iespējas ilgāk.

Bīstamo atkritumu apsaimniekošana: bīstamo atkritumu apsaimniekošanas un apglabāšanas uzlabošana, lai aizsargātu cilvēku veselību un vidi.

8. Tehnoloģijas un inovācijas

Tīro tehnoloģiju attīstība: investīcijas tīru tehnoloģiju izpētē un attīstībā, tostarp atjaunojamā enerģijā, enerģijas uzglabāšanā un oglekļa uztveršanā.

Digitālā transformācija: digitālo tehnoloģiju izmantošana, lai optimizētu enerģijas izmantošanu, samazinātu emisijas un uzlabotu ilgtspējību visās nozarēs.

9. Pārtika un dzērieni

Ilgspējīgas pārtikas sistēmas: ilgtspējīgas pārtikas ražošanas un patēriņa prakses veicināšana, pārtikas atkritumu samazināšana un augu izcelsmes uztura veicināšana.

Izsekojamība un pārredzamība: pasākumu ieviešana, lai nodrošinātu pārtikas piegādes ķēžu izsekojamību un pārredzamību, lai veicinātu ilgtspējību un samazinātu ietekmi uz vidi.

10. Tekstilizstrādājumi un mode

Ilgspējīga ražošana: ilgtspējīgas ražošanas prakses un videi draudzīgu materiālu izmantošanas veicināšana.

Aprites mode: aprites modes modeļu reklamēšana, iekļaujot otrreizējo pārstrādi, atkārtotu izmantošanu un paplašinātu ražotāja atbildību.

Koncentrējoties uz šīm nozarēm, Eiropas zaļā kursa mērķis ir līdz 2050. gadam panākt klimata neitralitāti, samazināt ietekmi uz vidi un izveidot ilgtspējīgu un noturīgu ekonomiku.

5. Bet vai tas viss vispār ir iespējams???

Klimata neitralitāte attiecas uz līdzsvara panākšanu starp oglekļa emisijām un oglekļa absorbciju no atmosfēras oglekļa piesaistītājos. Būtībā tas nozīmē, ka visas siltumnīcefekta gāzu emisijas tiek kompensētas, absorbējot līdzvērtīgu daudzumu no atmosfēras, kā rezultātā oglekļa pēdas nospiedums ir nulle. **Šajā koncepcijā ietilpst:**

emisiju samazināšana: dažādu avotu, piemēram, enerģijas ražošanas, transporta, rūpniecības un lauksaimniecības, emisiju samazināšana līdz minimumam;

oglekļa noņemšana: dabisko procesu (piemēram, mežu atjaunošanas) vai tehnoloģisko risinājumu (piemēram, oglekļa uztveršanas un uzglabāšanas) uzlabošana, lai no atmosfēras noņemtu oglekļa dioksīdu;

kompensēšana: investīcijas projektos, kas samazina emisijas citur, ja tieša samazināšana nav iespējama.

5.1. Iespējas sasniegt globālo klimata neitralitāti līdz 2050. gadam

Globālās klimata neitralitātes sasniegšana līdz 2050. gadam ir ambiciozs mērķis un rada ievērojamus izaicinājumus, taču tas joprojām ir iespējams, ja tiek izpildīti noteikti nosacījumi. **Šeit ir norādīti galvenie faktori:**

Tehnoloģiskie sasniegumi:

Atjaunojamā enerģija: tiek turpināta un paātrināta atjaunojamo enerģijas avotu, piemēram, saules, vēja un hidroenerģijas, izmantošana.

Enerģijas uzglabāšana un tīkla modernizācija: enerģijas uzglabāšanas tehnoloģiju uzlabojumi un energotīklu modernizācija, lai tiktu galā ar palielinātu atjaunojamās enerģijas kapacitāti.

Oglekļa uztveršana un uzglabāšana (CCS): CCS tehnoloģiju paplašināšana, lai uztvertu un uzglabātu rūpniecisko procesu un elektroenerģijas ražošanas radītās emisijas.

Inovatīvas tehnoloģijas: jaunu tehnoloģiju, piemēram, ūdeņraža enerģijas, progresīvas kodolenerģijas un negatīvo emisiju tehnoloģiju izstrāde un pieņemšana.

Politika un noteikumi:

Starptautiskie līgumi: starptautisko līgumu, piemēram, Parīzes līguma, stiprināšana un paplašināšana, lai nodrošinātu globālu sadarbību un apņemšanās.

Nacionālās politikas: stingru valsts politiku ieviešana, kas nosaka emisiju samazināšanu, piemēram, oglekļa cenas, atjaunojamās enerģijas standartus un emisiju noteikumus.

Iniciatīvas un subsīdijas: iniciatīvu un subsīdiju nodrošināšana tīras enerģijas tehnoloģijām, energoefektivitātes pasākumiem un ilgtspējīgām praksēm.

Ekonomiskā pāreja:

Zaļās investīcijas: nozīmīgu investīciju mobilizācija zaļajā infrastruktūrā, tīrā enerģijā un ilgtspējīgās nozarēs.

Ekonomikas dažādošana: atbalsts no fosilā kurināmā atkarīgiem reģioniem un kopienām, lai dažādotu to ekonomiku un radītu zaļas darbavietas.

Uzvedības un kultūras izmaiņas:

Sabiedrības informētība: sabiedrības izpratnes palielināšana un izglītošana par klimata pārmaiņām un ilgtspējīgas prakses nozīmi.

Dzīvesveida izmaiņas: dzīvesveida izmaiņu veicināšana, kas samazina oglekļa pēdas nospiedumu, piemēram, sabiedriskā transporta izmantošana, gaļas patēriņa samazināšana un energoefektīvu paradumu pieņemšana.

Vienlīdzība un sociālā iekļaušana:

Taisnīga pāreja: nodrošināšana, lai pāreja uz zemu oglekļa emisiju ekonomiku būtu vienlīdzīga un iekļaujoša, sniedzot atbalstu darbiniekiem un kopienām, kuras ietekmējusi pāreja no fosilā kurināmā.

Globālā sadarbība: nodrošināšana, ka attīstītās valstis atbalsta jaunattīstības valstis, izmantojot tehnoloģiju nodošanu, finansiālu palīdzību un kapacitātes veidošanu.

5.2. Klimata neitralitātes sasniegšanas izaicinājumi

- Ekonomiskās un politiskās barjeras:

Atkarība no fosilā kurināmā: daudzu valstu ekonomika joprojām ir ļoti lielā mērā atkarīga no fosilā kurināmā enerģētikā un rūpnieciskajos procesos.

Politiskā pretestība: politiskā pretestība un fosilā kurināmā nozares interešu lobēšana var palēnināt vai bloķēt klimata politikas.

- Tehnoloģiskie un infrastruktūras ierobežojumi:

Tehnoloģiju attīstība: dažas nepieciešamās tehnoloģijas, piemēram, uzlabotas CCS vai negatīvu emisiju tehnoloģijas, joprojām ir izstrādes sākuma stadijā.

Infrastruktūras izmaiņas: ir nepieciešamas būtiskas izmaiņas infrastruktūrā, tostarp jauni enerģijas tīkli, transporta sistēmas un rūpnieciskie procesi.

- Sociālā un uzvedības pretestība:

Pieņemšana no sabiedrības puses: sabiedrības pretestība, ko izraisa ekonomiskās izmaksas, dzīvesveida izmaiņas vai nepareiza informācija attiecībā uz klimata politiku.

Vienlīdzības jautājumi: jānodrošina, lai klimata politika nesamērīgi neietekmētu iedzīvotājus ar zemiem ienākumiem vai neaizsargātus iedzīvotājus.

Secinājums par klimata neitralitāti

Lai gan līdz 2050. gadam panākt klimata neitralitāti globālā mērogā ir ārkārtīgi izaicinošs mērķis, tas joprojām ir iespējams, veicot koordinētus un noturīgus centienus tehnoloģiskajās, ekonomiskajās, politikas un sociālajās dimensijās. Globāla sadarbība, ievērojamas investīcijas tūrās tehnoloģijās un stingra politika ir ļoti svarīgas, lai šo vīziju padarītu par realitāti. Klimata krīzes steidzamības dēļ ir nepieciešama drosmīga un tūlītēja rīcība, lai bruģētu ceļu ilgtspējīgai un klimatneitrālai nākotnei.

Jautājumi: Vai Jūs piekrītat šim secinājumam? Vai domājat, ka tas ir pārāk optimistiski? Apskatīsim dažādu faktoru lomu.

Pirmkārt, mēs iepriekš minējam tehnoloģisko progresu, taču tas acīmredzami ir diskutējams jautājums.

5.3. Aprites ekonomika

Aprites ekonomikas izveide, kuras mērķis ir novērst atkritumus un nepārtraukti izmantot resursus, saskaras ar vairākiem būtiskiem izaicinājumiem. Šeit minēti lielākie izaicinājumi.

1. Dizains un inovācijas

Produktu dizains: daudzi produkti nav izstrādāti, domājot par to atkārtotu izmantošanu, labošanu vai pārstrādi. Lai izstrādātu aprites ekonomiku, ir vajadzīgas inovācijas, lai radītu produktus, kurus var viegli izjaukt un atkārtoti izmantot.

Materiālu sarežģītība: sarežģītu materiālu un kompozītmateriālu izmantošana apgrūtina produktu pārstrādi un atkārtotu izmantošanu. Materiālu vienkāršošana, neapdraudot produktu kvalitāti, ir galvenais dizaina izaicinājums.

2. Infrastruktūra un tehnoloģijas

Otrreizējās pārstrādes infrastruktūra: esošā otrreizējās pārstrādes infrastruktūra bieži vien nav atbilstoša, lai tiktu galā ar nepieciešamo materiālu apjomu un sarežģītību aprites ekonomikā. Šo iekārtu modernizācija un paplašināšana ir būtiska.

Uzlabotas tehnoloģijas: ir ļoti svarīgi izstrādāt un ieviest progresīvas tehnoloģijas materiālu šķirošanai, pārstrādei un atkārtotai apstrādei. Tas ietver tādas inovācijas kā ķīmiskā pārstrāde un automatizēta demontāža.

3. Ekonomiskās un tirgus barjeras

Izmaksu konkurētspēja: otrreizēji pārstrādāti vai atkārtoti ražoti produkti bieži vien cīnās, lai konkurētu ar lētākiem, neapstrādātiem materiāliem. Apjomradīti ietaupījumi un subsīdijas neapstrādātu materiālu ražošanai saasina šo problēmu.

Investīcijas: ir nepieciešamas ievērojams investīcijas, lai attīstītu aprites ekonomikas infrastruktūru, tehnoloģijas un uzņēmējdarbības modeļus. Šo investīciju nodrošināšana var būt sarežģīta, jo īpaši tirgos, kuru virzītājspēks ir īstermiņa finansiāla atdeve.

4. Patērētāju uzvedība un informētība

Pieņemšana no patērētāju puses: lai patērētāju preferences mainītu uz aprites ekonomikas produktiem, ir nepieciešamas būtiskas izmaiņas uzvedībā un attieksmē. Daudzi patērētāji joprojām ir pieraduši pie lineāra modeļa “paņem-izgatavo-izmet”.

Izglītošana un informētība: lai veicinātu pieprasījumu pēc aprites produktiem, ir svarīgi palielināt izpratni par aprites ekonomikas priekšrocībām un izglītot patērētājus par ilgtspējīgu praksi.

5. Politika un regulatīvā vide

Regulatīvās barjeras: nekonekventi vai neatbilstoši noteikumi var kavēt aprites ekonomikas attīstību. Lai radītu labvēlīgu vidi, ir nepieciešams saskaņot noteikumus dažādos reģionos un nozarēs.

Iniciatīvas un standarti: ir ļoti svarīgi ieviest politikas, kas stimulē aprites praksi, piemēram, paplašinātu ražotāja atbildību (*extended producer responsibility* - EPR), nodokļu atvieglojumus aprites produktiem un standartizētu marķējumu pārstrādājamībai.

6. Piegādes ķēdes koordinācija

Kompleksas piegādes ķēdes: aprites prakšu koordinēšana sarežģītās globālās piegādes ķēdēs ir izaicinājums. Pārredzamība un izsekojamība ir būtiska, taču grūti sasniedzama.

Sadarbība: lai izveidotu slēgta cikla sistēmas, ir nepieciešama efektīva sadarbība starp ražotājiem, piegādātājiem, pārstrādātājiem un citām ieinteresētajām personām. Lai izveidotu šādus tīklus, ir jāpārvar konkurences barjeras un jāveicina uzticēšanās.

7. Tehnoloģiskā integrācija

Dati un digitālie rīki: digitālo rīku, piemēram, Internet of Things (IoT), blokķēdes un datu analītikas izmantošana, lai izsekotu materiālus un optimizētu aprites procesus, joprojām ir tikai sākumposmā. Šo tehnoloģiju integrēšana dažādās nozarēs ir sarežģīta.

Sadarbspēja: nodrošināšana, ka dažādas aprites ekonomikā izmantotās sistēmas un tehnoloģijas ir saderīgas un var efektīvi sazināties, ir ievērojams tehnisks izaicinājums.

8. Materiālu un produktu standarti

Pārstrādāto materiālu kvalitāte: lai nodrošinātu, ka pārstrādātie materiāli atbilst tādiem pašiem kvalitātes standartiem kā nepārstrādāti materiāli, ir ļoti svarīgi, lai tie tiktu iekļauti ražošanā.

Standartizācija: pārstrādājamu un atkārtoti lietojamu materiālu standartu izstrāde un ieviešana, lai nodrošinātu to efektīvu apstrādi un reintegrāciju ekonomikā.

9. Kultūras un institucionālā pretestība

Organizatoriskās izmaiņas: uzņēmumiem ir jāmaina savi tradicionālie lineārie modeļi, kas var saskarties ar pretestību no iekšpuses iesīkstējušo interešu un paradumu dēļ.

Kultūras izmaiņas: pārejai uz aprites ekonomiku ir nepieciešamas kultūras izmaiņas gan organizatoriskā, gan sabiedrības līmenī, kuras var būt lēnas un grūti īstenojamas.

Secinājums par aprites ekonomiku

Lai gan pāreja uz aprites ekonomiku ir saistīta ar daudzām problēmām, tā sniedz arī ievērojamus ieguvumus vides, ekonomikas un sociālajā jomā. Lai risinātu šos izaicinājumus, ir vajadzīgas koordinētas pūles vairākās nozarēs, tostarp inovācijas produktu dizainā, investīcijas infrastruktūrā un tehnoloģijās, atbalstoša politika un noteikumi, kā arī patērētāju uzvedības un uzņēmējdarbības prakses izmaiņas. Ar sadarbību un ilgstošām pūlēm ir iespējams pārvarēt šīs barjeras un izveidot ilgtspējīgāku aprites ekonomiku.

Jautājumi: Vai Jūs piekrītat šim secinājumam? Vai domājat, ka tas ir pārāk optimistiski?

6. ES politikas dokumenti klimata neitralitātes jomā

Komisijas Eiropas zaļā kursa pamatā ir mērķis panākt klimata neitralitāti līdz 2050. gadam, ko dalībvalstis un Eiropas Parlaments ir vienbalsīgi atbalstījušas. Tas nozīmē, ka līdz 2050. gadam ES būs ievērojami samazinājusi siltumnīcefekta gāzu emisijas, bet atlikušās emisijas būs sekvestrētas tehnoloģijām vai dabiskos oglekļa piesaistītājos, piemēram, mežos.

6.1. Eiropas Klimata pārmaiņu likums

Viens no pirmajiem Zaļā kursa galvenajiem elementiem bija **ES Klimata pārmaiņu likums**, kas stājās spēkā 2021. gada jūlijā un noteica pienākumu tiekties uz klimata neitralitāti. Tajā arī noteikts mērķis līdz 2030. gadam samazināt neto emisijas vismaz par 55 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni. Likumā arī noteikts, ka jānosaka mērķis līdz 2040. gadam, par ko Komisija sniedza ieteikumu 2024. gada februārī. Skaidru mērķu noteikšana sniedz uzņēmumiem un investoriem skaidrību par nepieciešamo virzību un nodrošina, ka Eiropai ir skaidrs ceļš uz tās ilgtermiņa mērķiem.

Eiropas Klimata pārmaiņu likumā ir nostiprināts Eiropas zaļajā kursā izvirzītais mērķis Eiropas ekonomikai un sabiedrībai līdz 2050. gadam sasniegt klimata neitralitāti. Likumā ir arī noteikts starpposma mērķis līdz 2030. gadam samazināt siltumnīcefekta gāzu neto emisijas vismaz par 55 %, salīdzinot ar 1990. gada līmeni.

Klimata neitralitāte līdz 2050. gadam nozīmē sasniegt nulles siltumnīcefekta gāzu emisijas visās ES valstīs, galvenokārt samazinot emisijas, ieguldot zaļās tehnoloģijās un aizsargājot dabisko vidi.

Mērķis ir nodrošināt, lai visas ES politikas jomas veicinātu šī mērķa sasniegšanu un lai šī mērķa sasniegšanā piedalītos visas ekonomikas un sabiedrības nozares.

Eiropas Klimata pārmaiņu likuma mērķi:

- Noteikt ilgtermiņa virzienu 2050. gada klimata neitralitātes mērķa sasniegšanai visās politikas jomās sociāli taisnīgā un izmaksu ziņā izdevīgā veidā.
- Noteikt ambiciozāku ES 2030. gada mērķi, lai nostādītu Eiropu uz atbildīga ceļa virzībā uz klimata neitralitāti līdz 2050. gadam.

- Izveidot sistēmu, lai uzraudzītu progresu un vajadzības gadījumā veiktu turpmākas darbības.
- Nodrošināt prognozējamību investoriem un citiem ekonomikas dalībniekiem.
- Nodrošināt, ka pāreja uz klimata neitralitāti ir neatgriezeniska.

Galvenie elementi

Eiropas Klimata likums nosaka juridiski saistošu mērķi līdz 2050. gadam sasniegt neto nulles siltumnīcefekta gāzu emisijas. ES iestādēm un dalībvalstīm ir jāveic nepieciešamie pasākumi ES un valstu līmenī, lai sasniegtu šo mērķi, ņemot vērā taisnīguma veicināšanas nozīmīgumu un solidaritāti starp dalībvalstīm.

Eiropas Klimata likums ietver pasākumus, lai uzraudzītu progresu un attiecīgi pielāgotu mūsu darbības, pamatojoties uz esošajām sistēmām, piemēram, dalībvalstu nacionālo enerģētikas un klimata plānu pārvaldības procesu, saņemtu regulārus ziņojumus no Eiropas Vides aģentūras, kā arī jaunākos zinātniskos pierādījumus par klimata pārmaiņām un to ietekmi.

Progress tiks pārskatīts ik pēc pieciem gadiem saskaņā ar Parīzes līgumā paredzēto globālo novērtējumu.

Klimata likumā ir arī apskatīti nepieciešamie soļi, lai sasniegtu 2050. gada mērķi.

Pamatojoties uz visaptverošu ietekmes novērtējumu, ES ir noteikusi jaunu mērķi 2030. gadam – samazināt siltumnīcefekta gāzu neto emisijas vismaz par 55 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni. Jaunais ES 2030. gada mērķis ir iekļauts likumā.

2021. gada jūlijā Komisija pieņēma vairākus priekšlikumus, lai pārskatītu visus attiecīgos politikas instrumentus, lai nodrošinātu papildu emisiju samazinājumus 2030. gadam.

Likumā ir ietverts arī process 2040. gada klimata mērķa noteikšanai.

Eiropas klimata likums ietver:

- Savienības juridisko mērķi sasniegt klimata neitralitāti līdz 2050. gadam;

- ambiciozu klimata mērķi 2030. gadam par vismaz 55 % samazināt siltumnīcefekta gāzu neto emisijas salīdzinājumā ar 1990. gadu, skaidri nosakot emisiju samazinājumu un piesaistes;
- atzīt nepieciešamību uzlabot ES oglekļa piesaistītājus, izmantojot ambiciozāku LULUCF regulu, kuru Komisija ierosināja 2021. gada jūlijā un kas stājās spēkā 2023. gada maijā;
- 2040. gada klimata mērķa noteikšanas procesu, ņemot vērā indikatīvo siltumnīcefekta gāzu budžetu 2030.–2050. gadam, kas Komisijai jāpublicē;
- apņemšanos nodrošināt negatīvas emisijas pēc 2050. gada;
- Eiropas Klimata pārmaiņu zinātniskās konsultatīvās padomes (*European Scientific Advisory Board on Climate Change*) izveidi, kas sniegs neatkarīgas zinātniskas konsultācijas;
- stingrākus noteikumus par pielāgošanos klimata pārmaiņām;
- Savienības politiku stingru saskaņotību ar klimata neitralitātes mērķi;
- apņemšanās sadarboties ar nozarēm, lai sagatavotu nozarei specifiskus ceļvežus, kas iezīmē ceļu uz klimata neitralitāti dažādās ekonomikas jomās.

Eiropas Klimata likums tika publicēts Oficiālajā Vēstnesī 2021. gada 9. jūlijā un stājās spēkā 2021. gada 29. jūlijā.

Komisija 2023. gadā pirmo reizi novērtēja progresu virzībā uz klimata neitralitātes un pielāgošanās mērķiem, kā noteikts Eiropas Klimata likumā. Secinājumi tika publicēti 2023. gada klimata pasākumu progresa ziņojuma ietvaros un atsevišķā personāla darba dokumentā par valstu progresu pielāgošanās ieviešanā.

Lai gan siltumnīcefekta gāzu emisijas turpina samazināties un ir vērojamas vēlamas rīcības pazīmes, Komisijas novērtējums liecina, ka pašreizējais progress ES klimata neitralitātes mērķa sasniegšanā nav pietiekams. Rīcība visvairāk nepieciešama jomās, kurās joprojām ir nepieciešams ievērojami samazināt emisijas (piem., ēkas, transports), kur progress ir pārāk lēns (piem., lauksaimniecība) vai kur pēdējos gados vērojama pasliktināšanās tendence, kā tas ir attiecībā uz oglekļa piesaistītājiem (piemēram, zemes izmantošana, zemes izmantošanas maiņa un mežsaimniecība).

Eiropas Savienība ir ievērojami progresējusi attiecībā uz pielāgošanos klimata pārmaiņām, jo īpaši, turpinot īstenot ES pielāgošanās stratēģiju. Tomēr progress dažādās jomās ir bijis nevienmērīgs.

Pielāgošanās progresa novērtējums valstu līmenī liecina, ka dalībvalstīm ir jāveic ievērojami vairāk pasākumu, lai pielāgotos klimata pārmaiņām, piemēram, attiecībā uz pārvaldību, finansējumu, riska novērtējumiem, uz dabu balstītiem risinājumiem, kā arī uzraudzību, ziņošanu un novērtēšanu, lai samazinātu sociālo un ekonomisko neaizsargātību pret pieaugošajiem ar klimatu saistītiem riskiem.

6.2. Nacionālie enerģētikas un klimata plāni (NEKP)

Pamatojoties uz novērtējumu, Komisija 2023. gada decembrī izdeva ieteikumus dalībvalstīm saskaņā ar Eiropas Klimata likumu. Dalībvalstis, kuras ir savlaicīgi iesniegušas atjauninātu nacionālo enerģētikas un klimata plānu (NEKP) projektus, lai Komisija varētu veikt ES mēroga NKP projektu novērtējumu, saņem ieteikumus par:

- atjauninātu NEKP projektu;
- pasākumu atbilstību ES klimata neitralitātes mērķim;
- pasākumu konsekvenci ar pielāgošanās progresa nodrošināšanu saskaņā ar Eiropas Klimata likumu.

Dalībvalstis, kuras neiesniedza atjauninātu NECP projektu vai to iesniedza vairākus mēnešus pēc termiņa, saņem tikai ieteikumus saskaņā ar Eiropas Klimata likumu.

Nevienam nedrīkst atstāt novārtā tīrās pārejas procesā. Lai atbalstītu reģionus, kurus visvairāk skārusi tīrās pārejas radītā sociāli ekonomiskā ietekme, Komisija nāca klajā ar **Taisnīgas pārejas fondu** (*Just Transition Fund*) ar kopējo piešķirumu 19,7 miljardi eiro. Taisnīgās pārejas fonds novirza investīcijas uz šiem reģioniem, lai dažādotu saimniecisko darbību tīrāku nozaru virzienā un pārkvalificētu darbiniekus jauniem nodarbinātības avotiem

6.3. ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēma

ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmai, kas ir pasaulē vadošais oglekļa cenu noteikšanas mehānisms, arī ir bijusi galvenā loma, veidojot valsts ieņēmumus, ko atkārtoti ieguldīt klimata pasākumos un sociālajā atbalstā.

Kopš tās darbības uzsākšanas 2005. gadā emisijas kvotu tirdzniecības sistēma ir radījusi vairāk nekā 180 miljardu eiro ieņēmumus dalībvalstīm un ES budžetam, no kuriem daļa ir izmantota Inovāciju fonda, Modernizācijas fonda un Sociālā klimata fonda finansēšanai.

Ar Eiropas zaļo kursu ES pievienoja vairāk nozaru, kam piemērojama emisijas kvotu tirdzniecības sistēma, sākot no rūpniecības un spēkstacijām līdz degvielai transportam, kā arī ēkām, tādējādi palielinot emisiju cenu. Tas turpinās samazināt emisijas un palielināt alternatīvus enerģijas avotus.

6.4. Zaļā kursa rūpnieciskais plāns

Komisija ir pārliecinājusies, ka Eiropas zaļais kurss veicina Eiropas ekonomikas izaugsmi, jo tas, kas ir labs klimatam, var būt labs arī mūsu ekonomikai. 2023. gada februārī mēs pieņemām **Zaļā kursa rūpniecisko plānu**. Plāns rada apstākļus ražošanas kapacitātes palielināšanai neto nulles tehnoloģijām un produktiem, kas nepieciešami, lai sasniegtu Eiropas klimata mērķus.

Divas galvenās plāna daļas ir Kritiski svarīgo izejvielu likums un neto nulles rūpniecības likums, kas tika prezentēti 2023. gada martā. Abi savās darbības jomās radīs paredzamu un vienkāršotu regulatīvo vidi, veicinot investīcijas un tādu projektu attīstību, kas ir Eiropas ekonomikas atslēga.

Kritiski svarīgo izejvielu likumu pieņēma Parlaments un Padome. Kad tas stāsies spēkā, tas palīdzēs nodrošināt ES piekļuvi drošai, daudzveidīgai, pieņemamai un ilgtspējīgai kritiski svarīgu izejvielu piegādei. Tas palīdzēs palielināt vietējo jaudu attiecībā uz kritiskām izejvielām visā piegādes ķēdē. Galīgais mērķis ir panākt, lai ES līdz 2030. gadam būtu iespēja izgūt 10 %, apstrādāt 40 % un pārstrādāt 25 % no tās ikgadējā stratēģisko izejvielu patēriņa.

Neto nulles rūpniecības likums, par kuru likumdevēji ir panākuši politisku vienošanos, veicinās neto nulles tehnoloģiju ražošanu ES un stiprinās noturību un konkurētspēju, vienlaikus radot regulatīvo vidi ar labākiem nosacījumiem neto nulles projektiem Eiropā un investīciju piesaistei.

6.5. Oglekļa emisiju robežkontroles mehānisms (CBAM)

Komisija ievieša pasaulē pirmo Oglekļa emisiju robežkontroles mehānismu (*Carbon Border Adjustment Mechanism* – CBAM). Tas mudina nozares visā pasaulē izmantot videi nekaitīgākas ražošanas metodes un attur uzņēmumus pārcelties ārpus ES uz valstīm, kurās ir mazāk stingri vides standarti. CBAM ir PTO prasībām atbilstošs instruments, un tas nodrošinās, ka netiek apdraudēti ES klimata mērķi.

Praksē ES preču importētājiem, kam piemērojams CBAM, būs jāreģistrējas valsts iestādēs un jāiegādājas CBAM sertifikāti. Pēc tam viņi deklarēs importētajās precēs ietvertās emisijas un nodos attiecīgo sertifikātu skaitu. Ja viņi var pierādīt, ka oglekļa cena jau ir samaksāta preču ražošanas laikā, attiecīgā summa tiks atskaitīta.

CBAM ir robežinstrumenti, lai noteiktu godīgu cenu par precēm, kas rada lielas oglekļa emisijas un tiek ievestas ES. Pakāpeniska CBAM ieviešana ir saskaņota ar bezmaksas kvotu piešķiršanas pakāpenisku pārtraukšanu saskaņā ar ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu, lai atbalstītu ES rūpniecības dekarbonizāciju.

2023. gada 1. oktobrī CBAM sāka piemērot pārejas posmā. Šis posms kalpos kā mācību periods importētājiem, ražotājiem un iestādēm. Tas ļaus Komisijai apkopot noderīgu informāciju par ietvertajām emisijām, lai pilnveidotu metodoloģiju galīgai piemērošanai, kas paredzēta 2026. gadā.

greenet

Fast forwarding the green transition in just and socially responsible way – cases of industry, energy and transport sectors

- This copy is free -

“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only, and do not necessarily reflect those of the European Union or European Commission. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.”

Co-funded by
the European Union